

ALGUNS COGNOMS CATALANS PROCEDENTS
DE NOMS DE PERSONA POC USUALS
O INEXISTENTS A CATALUNYA

A la llista de cognoms catalans que he anat recollint des de fa uns quaranta-cinc anys, n'hi ha molts que ofereixen dificultats d'índole diversa, quan hom tracta de volguer-ne conèixer l'origen. Sovint, al cognom registrat en una fitxa anys endarrera, al qual acompanya un interrogant que dóna l'alerta sobre un possible error, una lectura defectuosa, un text d'ortografia dolenta, etc., s'hi afegeix un topònic estrany. Un nom peculiar, inhabitual, que designa el d'un mas o peça de terra, que coincideix amb el cognom registrat prèviament, i que pot ser n'assenyala l'origen. Des del començament, es vegé que la presa de notes sobre persones, cognoms i llinatges, hauria d'ésser paral·lela a la recopilació de noms de lloc, poc coneguts, desapareguts o englobats per àrees urbanes més extenses i, sobretot, de noms de masos, existents o inexistents en l'actualitat. La coneixença del major nombre possible de topònims d'aquesta mena, permet d'endevinar l'origen de cognoms que no tenen sentit aparent. Molts noms de persona, d'origen romà o germànic, que tingueren èxit escàs a Catalunya en èpoques allunyades de l'aparició del cognom, han arribat fins a nosaltres, designant un llinatge, per la perpetuació a través d'un mas, d'una peça de terra o d'un camp. Una vegada consagrat el nom de la propietat, el pregueren les diverses famílies que l'habitaren, perdent el cognom que els era propi. D'aquesta manera s'establí un cercle, nom de persona - nom de lloc - nom de persona, que ha estat la causa de la perpetuació de determinats noms poc usuals en una època i totalment perduts més tard.

En altres casos, les variants existents entre un cognom lògic i un d'estrafolari mostren el camí seguit per la deformació succes-

siva, fins a abocar a un altre amb significació pròpia però allunyat de l'original. Cognoms estrangers, que tenen sentit en la llengua del país en el qual es formaren, es van adulterant, en sortir-ne fins a adquirir una significació, generalment estúpida i sense relació amb el cognom original. Gent que vingué a Catalunya a l'època de la reconquesta, procedent de Poitiers, era coneguda amb el nom genèric de «poitevins», que, pronunciat en català, es convertí ràpidament en noms de llinatge com Poteví, Potaví, Paytuví, Payví, etc. Poitevin no tenia sentit per a la gent del poble, però «pa i vi» tenia un significat ben clar. El fenomen és similar en totes les llengües. El nom azteca Cuaunhauac, que vol dir «prop de l'aigua», es convertí en Cuernavaca a l'orella dels conqueridors espanyols.

Però d'entre les fitxes a que ens referíem, n'he pogut separar unes quantes que tenen una característica comuna: la d'expressar cognoms derivats de noms de persona, excepcionals a Catalunya, o aparentment inexistents. És comprensible que cognoms com Ponç, Esteve, Baldrich, etc., s'hagin extès abundantment pels països catalans, perquè els noms personals que els originaren foren freqüents quan aquells començaren a formar-se per a individualitzar els llinatges. És menys explicable que trobem ampliament extesos cognoms com Aimà, Bassa, Cotche, Dexeus, etc., que deriven de noms de persona pràcticament desconeguts a la Catalunya dels segles XI al XIII.

De vegades, els cognoms als quals ens referim deriven de noms que, a Catalunya, foren coneguts en altres formes, però no en la que originà el nom del llinatge. Per exemple, Blath, mai no fou utilitzat en aquesta forma per a anomenar una persona del sexe femení, sinó que, en català, s'emprà la forma llatinitzada, Flora. Però Blath fou la versió de Flora coneguda a Anglaterra, Irlanda, Alemanya i a determinats llocs de França. En aquesta forma fou portat a Catalunya i pogué coincidir i de fet coincidí amb la forma llatina. Blat, en canvi, esdevingué cognom. Aquesta mena de cognoms degueren arribar preconstituïts a Catalunya i, per tant, en època relativament tardana, des del país on s'originaren els llinatges corresponents. O bé el portaren com nom personal, si l'època en que arribaren a Catalunya coincidí amb la moda de l'ús del cognom. La raresa del nom era un motiu més per a la seva adopció i per la consagració de la forma per a individualitzar la família.

O, encara, era el nom d'un familiar, avi o àvia, amb el qual era batejat el que havia nascut a Catalunya. Cal admetre la possibilitat, segurament freqüent, que el nom recordés el d'un sant venerat al lloc d'on provenien els acabats d'arribar. Recordem que, als països catalans, la formació dels cognoms coincideix cronològicament amb el període de la reconquesta i de l'expansió territorial. Un altra explicació de l'existència de tals cognoms seria la seva persistència com a topònim (nom d'un mas, terra, etc.) d'un nom de persona, servat a través de generacions que ja no l'usaren com a nom personal, però que, en propagar-se l'ús del cognom serví per a designar el llinatge que en aquell moment ocupava el mas o la terra. Aquesta explicació és especialment aplicable als cognoms d'origen romà, tant freqüents a Catalunya, malgrat que com a nom de persona, havien caigut en desús, segles enrera, arreconats per les modes portades per les invasions successives. La seva persistència només és explicable pel fet d'haver-se salvat en forma de topònim.

L'arribada de gent que venia de diversos llocs d'Europa és ben coneguda. Hi contribuirien una multitud de circumstàncies. Crides de magnats invocant la croada contra els sarraïns, enemics de la fe; movilització de grups, comanats per cavallers en cerca de fortuna; lleves de tropes mercenàries per un capitost al qual s'havia encomanat la pacificació, o la conquesta, d'un territori (p. ex. l'aportació d'homes, feta per Guillem el Normand, a rel dels seus viatges per Normandia, Anglaterra i altres llocs); aflluència individual o familiar d'aquells que havien sentit relatar possibles guanys en les terres reconquerides novament; vinguda de gent que, a retaguàrdia, seguia els exèrcits, perseguint negocis d'indole diversa; emigració de grups d'una mateixa localitat, impressionats pels èxits aconseguits, anteriorment, per individus del mateix territori, etc. L'extensió de cognoms com Anglès, Alemany, Francès, Genovès, Pisà, Pàmies (de Pamiers), Navarro, etc., etc., indica prou bé la quantitat de gent que vingué de llocs més o menys llunyans. L'aportació estrangera a Catalunya, mentre durà la reconquesta, i el període immediatament posterior, ha estat poc estudiada, però és evident que fou molt important. Diu Lebel¹ que els

¹ **LEBEL**, *Les noms de personne*, p. 112.

anglesos que s'establiren a París durant el segle XIII, sovint feien seguir el seu nom del qualificatiu «l'Anglais», tal com aleshores s'escrivia. El mateix passava a Catalunya. Un personatge, Anglès de cognom, en el seu testament deixà els béns que tenia a Catalunya, i que segurament havia conquerit ell mateix, als seus fills, i els que quedaren a Anglaterra els deixà a un germà seu que degué romandre al lloc d'origen. En un document del 1177, hi signen Joan Anglès, Gilabert Anglès, Pere Gallec, Guerau Gasc i Bertran Bulgar². A la mateixa comarca, pocs anys més tard, apareixen tots els esmentats i, a més a més, Esteve de Biterris, Ramon de Sencia, Folc Rurso, Franc Anglicus, Pere-Guillem Aragonès, Guerau de Salvinyach, Bertran de Tolosa, Teobald Anglès i A. de Narbona. Un contingent notable de gent forana.

De vegades, els noms de persona desconeguts a Catalunya, dels quals derivaren els cognoms als quals ens referim, tenien una extensió geogràfica tan limitada, que la seva aparició permet de sospitar la procedència dels que els portaren. La suposició és aplicable als cognoms derivats de noms de sant que tingueren una àrea reduïda de devoció, o de variants de noms personals limitades a territoris de poca extensió.

En la llista que segueix figuren les formes dels noms tal com eren conegudes en originar-se el cognom corresponent, prescindint d'altres variants, que tenien la mateixa significació i que de vegades n'han format d'altres. Anglesius i Anglinus, són gentilicis derivats del llatí Anglus, anglès. Però la primera forma, Anglesius, ara no ens interessa per ésser freqüent i obvia la seva traducció en Anglès i la seva persistència. En canvi, el cognom Anglí, derivat de la variant Anglinus, que no fou usada a Catalunya, no és probable que es formés al nostre país. Augustus es traduirà per August, però Aout, forma exòtica del mateix nom, pot haver-se traduït per Agost originant-se el cognom que, en aquest cas, no tindrà res a veure amb el mes de l'any.

Aquests noms rars, o inexistents entre nosaltres, coincideixen, molt sovint, amb el nom d'un sant, el que vol dir que, en la majoria de cassos, són noms de persona. El fet pot interpretar-se de dues maneres: a) el sant fou objecte d'una veneració especial, en un

² *Llibre Blanc de Santes Creus*, p. 194.

lloc determinat, el que motivà que moltes persones de la localitat fossin batejades amb el seu nom; b) el nom ja era freqüent, per altres motius, i una de les persones que el portava fou santificada.

És evident que, de vegades, cal admetre una possible dualitat d'origen d'un cognom determinat. Bassa, p. ex., pot ésser un topònim, expressió d'un lloc habitat prop d'una bassa, o bé la perpetuació del nom de persona Bassa, popularitzat, en diversos indrets d'Europa pel nom d'aquest sant. A Catalunya, hi hagué una munió de noms de persona que mai no passaren a designar un llinatge, perquè el seu èxit escàs els féu desaparèixer abans de que tinguessin oportunitat de convertir-se en cognoms.

Ha estat inconvenient, en l'estudi dels cognoms catalans, que no s'hagin examinat des del punt de vista de llur origen. La majoria de treballs confonen aquest amb l'etimologia del mot, o deriven cap a disertacions lingüístiques. El llinatge Vilafant s'originà en aquest poble, ja fos perquè hi tingué drets de senyoria o bé perquè, simplement, n'era originari. És indiferent, pel cas, que, etimològicament, el nom del poble vingui de «villa de Fedantio», és a dir, d'una persona que es digué Fedantius. El que interessa és saber que el cognom prové del nom de la vila. La confusió entre l'origen dels cognoms i llur etimologia tendeix a desvirtuar-ne l'estudi i a fer-lo embrollat.

Els cognoms que s'expressen a continuació no tenen més finalitat que l'intent de demostrar que, la majoria, deriven de noms de persona desconeguts o poc coneguts a Catalunya, però en ús en altres llocs. La petita anècdota dels sants, que segueix els cognoms, contribueix a demostrar que són noms de persona. Per altra banda, en alguns cassos, es pot suposar perquè el nom d'un sant, en llengua estrangera, constituí un cognom a Catalunya.

Després de cada un dels cognoms que integren la llista, s'ha consignat el d'una persona determinada que visqué en l'any que s'indica.

ACHÉ (Pere Aché, s. XIV).

Aché és una forma francesa del nom de persona Acius, que si bé es troba amb freqüència en aquesta darrera forma, no apareix a Catalunya en la primera.

Fou el nom d'un diaca, martirizat prop d'Amiens, sota Diocleciana. El seu culte era i encara és molt viu a la diòcesi d'Amiens, amb tot i que

l'Acta d'aquest sant ha estat impugnada per diversos investigadors catòlics.

Variants: *Axé, Atxer, Atcher*.

ADERIU (Antoni Aderiu, s. xv).

Aquest cognom, que a primera vista sembla una deformació d'Arderiu, és probable que derivi del nom d'un sant que visqué al segle II o III, grec de naixement, successor de sant Apollinar, a Ràvena i conegut, segons el indrets, per Adheri, Abderitus o Adery i potser llatinitzat Aderius.

AIMAR (s. XIII).

Nom de persona, rar a Catalunya.

St. Aymard succeí St. Odó a l'abadia de Cluny, en 942. El cap de deu anys resignà l'ofici a St. Majol a causa de la ceguera que patia.

Variant: Aimà.

ALET (Joan Alet, 1304).

És el nom d'una beata morta en 1105, que fou muller de Tecolin i mare de diversos sants, el més famós dels quals fou St. Bernat de Clairvaux.

És possible la confusió amb Alet, nom de localitat d'origen a l'Aude.

Aleth o Aletum fou l'antic nom de Saint-Malo.

ALFAIG (Pere Alfaig, s. XVI).

Dos sants es digueren Alphage, Alphege o Elphege. El primer, que morí en 951, era monjo, i fou abat de Winchester. El segon (954-1012), benedictí de l'abadia de Deerhurst, a Gloucestershire, també fou abat de Winchester. Morí, executat, durant la invasió danesa del 1011.

ALFER (Arnau Alfer, s. XVI).

Alferius, Alpherius o Adalfericus és un nom de persona normand.

Hi hagué un sant d'aquest nom (930-1050), de pares normands, però nat a Salern, que fou ambaixador a França, on caigué malalt. Quan curà, es feu monjo de Cluny. És el fundador de l'abadia de La Cava, prop de Salern.

ALFEU (Ramon Alfeu, 1192).

St. Alphaeus es menciona a Mat., X, 3, com el pare de sant Jaume el Menor. L'Església catòlica considera poc digna de crèdit la vida d'aquest sant descrita en diversos llibres apòcrifs.

ALFOD (Ramon d'Alfod, 1146).

Alfod és el nom d'un monjo de Winchester, que fou bisbe de Sherborne (1045) i morí en 1058. Propagà el culte dels sants Cubert i Swithun.

ALGIS (Pericó d'«Algisy», s. IV).

Un monjo irlandès, deixeble de St. Fursey, fou conegut amb els noms d'Adalgis, Adelgis i Algis. Evangelitzà el camp d'Arràs i Laon i fundà un modest monestir a Picardia. Morí devers 686.

ALMEDA (Antoni Almeda, 1654).

Por ésser originat del topònim, però cal pensar en l'existència del nom perpetuat per St. Almdha, descendent del rei Brychan de Brecknock, que visqué al segle x.

ALMER i ALMERA.

Són cognoms que ja apareixen al segle xii. També poden haver-se originat dels topònims Almer (hi ha un mas d'aquest nom) o del lloc Almera.

Almer és una de les formes amb les quals es conegué St. Almirus, Almiere o Almer, fill d'Auvergne, educat a Menat, i mort vers 560.

ALRÀ (Jaume Alrà, s. xiv).

Alrà és el nom d'un monjo de l'abadia cistercenca l'Isenhgen, que morí vers 1250.

Variant: *Alrad*.

AMAND (B. Aman, 1240).

Antic nom cristià, expressiu de «apte per a ésser amat», del llatí Amandus.

Fou també el nom d'un sant, bisbe de Burdeus, al segle v, i de molts altres sants. Com a nom personal fou rar a Catalunya.

La forma femenina, Amanda, sembla ésser una invenció literària del segle xvii. «Calguent ésser Amada», i canviant Amada per Amanda, el nom esdvingué adequat per a protagonistes d'un determinat gènere novel·lístic. La opinió risca d'aventurada, malgrat els arguments cronològics, perquè gairebé tots els noms de persona foren usats en masculí i en femení i per tant Amada pot ésser el femení d'Amat.

AMANS (Bernat Amans, 1188).

Nom de persona, del llatí Amantius.

Un sant d'aquest nom fou bisbe de Rodez.

AMARANT (Fr. Gaspar Amarant, 1652).

Hi ha un St. Amarand, que morí després del 700 i que fou abat de Moissac i bisbe d'Albi, i un altre St. Amaranhus, que visqué al segle iii, venerat a Albi com a màrtir. El martirilogi d'aquest darrer és atestat per sant Gregori de Tours i és probable que el nom es relacionés íntimament amb el territori d'Albi, i que no tingués una àrea d'expansió gaire extensa.

Variant: *Amarand*.

AMARÍ (Arnau Amari, 1343).

És un altre nom de persona de poc o de cap ús a Catalunya.

St. Amarinus, bisbe d'un monestir dels Vosgues, fou company de martiri de St. Priest, bisbe de Clermont. Morí en 676. El seu nom fou perpetuat pel de la vall de Saint-Amaria, a Alsàcia.

ANÉS (Gil Anés o Anes, 1394).

St. Anesius forma part d'un grup de màrtirs de l'Àfrica proconsular, de data desconeguda.

ANGLÍ (Salvador Anglí, 1621).

Aquest nom és una de les diverses formes del llatí «anglus», anglès, en la seva forma «anglinus».

Al segle VIII visqué un sant conegut per St. Anglinus. Fou el 10e bisbe de Stavelot-Malmédy a Bèlgica.

ARDIÓ (Josep Ardió, s. XII).

Ardo o Ardione es digué un sant llanguedocià mort en 843, conegut de primer amb el nom de Smeragdus. El canvià pel primer en entrar a l'abadia d'Aniana, en temps del seu primer abat, sant Benet. El cult a sant Ardió s'establí a Aniana, poc temps després de la seva mort, però no sembla que mai abastés una gran extensió.

ARETES (Ramon d'Aretes, 1180).

Nom de persona grec, Apéras, convertit en Hārīta en àrab. Aretas IV es menciona al Coran com rei de Damasc en temps de sant Pau.

Però també hi ha un sant d'aquest nom, sant Aretas, que forma part d'un grup martiritzat a Roma en època incerta.

ARGENT (Joan Argent, 1402).

Entre les relíquies que posseïa el monestir de Poblet, es mencionen les de sant Argent, nom de persona aparentment desconegut a Catalunya.

ARGENTA (Bernat Argenta, 1223).

Possible forma femenina de l'anterior.

ARGULLÓ (R. Argulló, 1184).

Deriva probablement del nom de persona que portà St. Ergulolio i no de la condició de caràcter, que no explicaria algunes variants.

Variants: *Argullol*, *Argullós*, *Argullot*, *Ergullós*.

ARGULLOLA (Antoni Argullola, 1616).

Probable forma femenina d'Argullol, que vindria a fer més difícil que aquest cognom i l'anterior procedissin d'«orgullós».

ARÍS (Berenguer d'en Arís, 1297).

El beat Erizzo, natiu de Florència i primer deixeble de sant Joan Gualbert, morí en 1094. Fou el quart general de l'abadia de Vallombrosa, prop del lloc on va néixer.

ARISÓ (Llinatge consignat al Diccionari Aguiló, al qual pot atribuir-se el mateix origen que a l'anterior, així com al cognom *Arissa*).

ARMELLA (Joan Armella, 1644).

Femení del nom de persona Armel, una de les formes d'Armagillus, que en revestí d'altres en distints llocs, com passà amb la majoria de noms cèltics. Ermel, Erme, Ermin, Athmael, Arzel, Armahel, Hermel, Thiarmail són formes del mateix nom que es llatinitzaren en Armagillus.

Un sant Armell nascut a les Gàl·lies era cosí de sant Samsó. Li fou dedicat un temple conegut per St. Erme. Fundà Saint Armel-des-Boschs-aux i Plou-Ermel (Ploermel), a Britània.

AURA (P. d'Aura, 1258).

Hi ha diverses santes Aurea anomenades així mateix Aura i Oria. El cognom també pot derivar del lloc Aura, als Baixos Pirineus.

AUTER (Sever-Tomàs Auter, 1670).

Del nom Authair o Oye, Auteur o Autor. Al segle VII visqué un St. Authaire, cortisà de Dagobert I i pare de sant Ouen de Ruan. També portà aquest nom el tercer bisbe de Metz.

AYMAR (Joan Aymar, 1497).

El beat Aymard succeí Sant Odó a l'abadia de Cluny. Morí en 965.

BALDA (Pere de Balda, 1650).

Portà aquest nom una abadessa de Jovarre (diòcesi de Meaux) al segle VII.

BALDÓ (Guillem Baldós, 1174).

St. Baldus fou un ermità, penitent, venerat a Sens, França.

BALDRET (Joan Baldret).

Aquest nom de persona fou el del bisbe escocès Baldret, successor suposat de St. Kentigern o Mungo, a Glasgow. Morí en 756. Alguns l'han identificat amb St. Balther, ermità de Tinnigham, que segueix.

BALTER (Pere Balter, s. IV).

Ha tingut diverses formes.

St. Balter, Balther, Baldred o Balredus, era un monjo de Lindisfarne, que esdevingué anacoreta i es retirà a la frontera amb Escòcia, a Tinnigham. També visqué a Bass Rock, prop de Berwik.

BANÚS (Llorenç Banús, 1499).

S'accepta generalment que aquest cognom deriva del nom de persona Bonucius. Als segles VII-VIII ja es troba el nom en la forma Bainus i Banus, i sembla més lògic suposar que el nom Bonucius donà pas al cognom Bonús i no a Banús.

Bainus és també el nom d'un sant, monjo de Fontanella, d'on acabà essent-ne abat. És el patró principal de Calais.

Variant: *Benús*.

BARADAT (Cognom consignat al «Diccionari Aguiló»).

Sant Baradat era un siri que portava una vida solitària, al qual Teodoret designa com «l'admirable Baradates», en el seu *Philotheus*.

BARBA (Pere Barba, 1340).

«Báp Bpos», en grec, vol dir foraster, extranger. Santa Bàrbara és una de les santes més populars del calendari. No obstant, l'Església considera espúria la llegenda del seu martirologi. Hauria estat una de quatre germanes síries, les altres tres anomenades Margarida, Agnès i Catarina. Santa Bàrbara ha estat, i és patrona, d'arquitectes i enginyers, i invocada contra llamps i trons.

La forma francesa del nom fou Barbe i, els seus diminutius, origi-

naren cognoms com *Barbot*, *Barbate*, *Barbery*, *Barberry*, etc. En anglès quedà el variant *Barbery*. El cognom *Barba* es freqüent, tant en castellà com en català, malgrat el qual en aquesta darrera llengua almenys no és usat com a nom personal en la forma *Barbe* o *Barba*, sinó en la de *Bàrbara*, quedant com a cognom la primera.

Les deformacions del nom de persona i dels noms amb els quals fou designat el creixement pilós fan difícil de decidir-se per l'origen d'aquests cognoms derivats de *Barbe*, ja que les possibilitats són nombroses. *Barballó*, *Barbas*, *Barbell*, *Barberí*, *Barbet*, *Barbeta*, *Barbissó*, *Barbó*, *Barbosa*, *Barbot*, etc., són derivats del mateix nom.

BARBASSA (Felip de Barbassà, 1343).

És un de tants noms originats de l'anterior.

Sant Barbassà era originari d'Antioquia. En un viatge a Roma fou descobert per l'emperadriu Plàcidia Augusta, que va induir-lo a fixar la seva residència a Ràvena, prop de la cort, on va fer-hi bastir un monestir. Sembla que el seu consell prudent prestà serveis a l'Estat.

BARBAT (Pere Barbat, 1512).

Axí mateix originat de *Barba*.

Sant Barbat o *Barbas* és un sant del segle VII, nadiu de Benevento, d'on arribà a ésser-ne bisbe en 663. Assistí al sisè concili general, celebrat a Constantinopla, en el qual foren condemnats els monotelistes.

BARD (Arnau Bard, 1204).

Al costat de l'origen d'un possible nom de lloc, cal considerar l'existència del mot com nom personal.

Sant Bardus (982-1053) va néixer a Oppenshofen. Educat a Fulda, on rebé l'hàbit benedictí, fou abat de Werden, al Ruhr i de Hersfeld, arquebisbe de Mainz i gran almoiner de l'imperi.

BARNABÉ I BARNABEU.

Han quedat consagrats com a cognoms a Catalunya, malgrat que la seva aplicació com a nom de persona hagué d'ésser excepcional en l'època de la formació dels cognoms, si hem de jutjar per la raresa amb que es troba en documents d'aquesta època.

Són formes llatinitzades del nom que, en hebreu, vol dir «fill de consolació». Sant Bernabé és un dels caràcters més atractius de l'Antic Testament, en els primers capítols dels Actes dels Apòstols. El seu nom figura en el Cànon de la Missa.

BARSA (Tomàs Barsa, 1540). — **BARSES**, **BARSO** i **BARSAS** són variants del nom que portà un sant, bisbe d'Edessa, a Síria, en el segle IV.

BARULL (Jaume Barull, 1288).

L'acoblament dels sants «*Romanus et Barulas*» es refereix a dos joves màrtirs, de la vida dels quals se'n sap molt poc.

BASSIL (Berenguer de Bassyl, 1290).

La freqüència d'aquest nom a la baixa edat mitjana es tradueix per l'existència d'una dotzena almenys de sants que porten aquest nom. En grec, «Badiselos» vol dir «majestuosament». És probable que la seva popularitat es degués a sant Bassili el Gran (329-379), germà de sant Gregori, que fou un dels doctors més notables de l'Església. El nom, raríssim a Catalunya, cal buscar-lo al temps de la dominació visigòtica.

La forma femenina, Bassília, que florí a França i Anglaterra als segles XII i XIII, a Catalunya no fou més abundosa que la masculina als segles XI-XIII.

BASSA (Guillem de Bassa, 1183).

No hi ha dubte que aquest cognom pot originar-se en un topònim. Però tampoc es pot ignorar que fou nom de persona, no usat a Catalunya, però suficientment extès en altres llocs perquè el portessin tres santes.

BASSO (Pere de Basso, 1326).

Nom de persona, reconegut per Aebischer (Basso, Bassius).

Ho fou de diversos sants, el més conegut dels quals fou el que morí martiritzat, sota Deci, en 257.

BASSOLS (Fr. Joan Bassols, 1247).

Cognom ben freqüent a Catalunya i nom de persona en altres llocs i èpoques.

Sant Basolus o Baslo, nadiu de Limoges, visqué entre 555-620, era monjo de Verzy, prop de Reims.

A Catalunya hi ha diversos topònims d'aquest nom.

BASTA (Pere Basta, 1343).

Sant Vaast, Vasta, Vedast, Vaat, Gastó o Foster, ha estat anomenat de maneres tan diverses que és difícil de reconèixer-lo com la mateixa persona.

La forma Gastó es troba a Catalunya com a nom, però la de Vaas i Vasta no. Les darreres són els noms que rebia aquest sant a les terres anglo-saxones.

Juntament amb sant Ramir, contribuí eficientment a la conversió dels francs. Durant uns quaranta anys governà les seus, unides, d'Arras-Cambrai. Morí en 539.

De Vaast n'ha pogut derivar el cognom català *Bats* (Berenguer de Bats, segle XIV).

BATLLE.

Aquest cognom, tan freqüent als països de parla catalana, explica el seu origen pel significat del mot.

A part del càrrec, també fou un nom de persona. El portà sant Bajulus, venerat a Roma, de la vida del qual no se'n sap pràcticament res.

BEAN (B. de Bean, 1260).

Existí un sant Bean que fou bisbe de Leinster, a Irlanda.

BEDA (Onofre de Beda, 1528).

Aquest nom el portaren dos sants. Beda el Jove, un dels oficials principals de la cort de Carles el Calb, més tard benedictí a Gavello i mort vers 882, i el venerable Beda (673-735), nat a Wearmouth, escriptor i estudiós de la Bíblia, ordenat a Sant Joan de Beverley, que fou declarat Doctor de l'Església i pot considerar-se el tipus del benedictí escolar.

BEGANS (Bernat de Begans, 1280).

Diversos sants porten aquest nom. Segons el lloc s'han venerat amb els noms Becan, Bega, Begh, Bee. Dels quatre sants anomenats, tres són irlandesos i l'altre és franc. És possible que la forma Begh fos a l'origen del cognom català Bec, extès, amb variants ortogràfiques, per Anglaterra, França i Alemanya.

Variants: *Began*.

BELLÍ (Miquel Bellí, 1432).

Es digué Bellinus un sant que fou bisbe de Pàdua i morí en 1511.

Variants: *Bellir*.

BENNA (Guillem Benna, 1420).

El nom de persona Benno s'usà amb freqüència a l'Europa Central, però no a Catalunya.

Entre 940 y 1106 es diuen Benno i Benna un sant i dues beates.

BES (Pere Bez, 1202).

La forma francesa del nom fou Vaise i Vaiza.

Sant Vasius és conegut a França amb les dues formes anteriors. Morí martiritzat vers l'any 500 perquè, essent un ciutadà ric, distribuï els seus béns entre els pobres.

BESES (Joan de Beses, s. xv).

Existí sant Beses, un dels màrtirs d'Alexandria, morts en 250, sota Deci.

BET (Antoni Bet, s. xv).

En documents dels segles IX al XI, el nom es troba en forma masculina, Betto, o femenina, Betta, segons que l'usufructuari fos god o franc.

També hi ha un sant Betto, benedictí de l'abadia de Sainte-Colombe, a Sens, que fou bisbe d'Auxerre en 889.

BISA (Joan Bisa, 1406).

El nom de persona Vissia el portà una donzella italiana, que sofrí martiri a Fermo, prop d'Ancona, en 250, i santificada.

Variants: *Visa*, *Viza*.

BLAT (Tomàs Blat, 1630).

Al martirologi irlandès hi ha registrades diverses santes amb el nom de Blath, llatinitzat Flora. La més coneguda fou una santa Blath, cuinera del convent de Sant Brígid, que morí en 523.

A Catalunya es troba la forma llatina com a nom femení de persona, però no la irlandesa, que ha quedat, en canvi, com a cognom.

Cal admetre la possible derivació del nom del gra.

BLEDA (Bernat de Bleda, s. XIII).

El cognom pot haver-se originat al lloc de Bleda o pot perpetuar el nom de persona britànic Bleiddan, amb el qual fou conegut sant Llop de Troyes (384). També pot venir d'un topònim o bé directament del substantiu «bleda».

BLES (Pere Bles, citat per Torres Amat).

La forma catalana del nom de persona Blai es freqüent a Catalunya i originà el cognom corresponent. La forma francesa Blaise, en canvi, donà el cognom Bles.

Al sanctoral es troben tres sants amb aquest nom.

BONO (Macià Bono, s. XIV).

No és excepcional com a nom de persona. El cognom ve, evidentment, del patronímic.

Hi hagué un sant Bonus que morí martiritzat a Roma, en 257.

BONONIA (Mateu Bononia, 1334).

Seria la forma femenina de Bononi.

Sant Bononius morí cap al 1206. Nadiu de Bolonya, fou monjo benedictí de Sant Esteve, a la mateixa ciutat. Era deixeble de sant Romuald i abat de Locedio, al Piemont.

BORIS (Bernat Boris, 1294).

Nom de persona unusual a la Catalunya dels segles XI al XIII.

Sant Romà i sant David, fills de Vladimír, el primer duc catòlic de Muscovy, són coneguts en rus per sant Boris i sant Gleb, respectivament.

BOSSA (Salvi Bossa, citat per Camós, *Jardín de María*, sense donar la data).

Sant Bosa era un monjo de Whitby en temps de santa Hilda, que fou consagrat bisbe de York per sant Teodor, en 678.

BOT (Guillem Bot, s. XIV).

Els cognoms derivats del substantiu «bot» són freqüents a Catalunya: *Bot*, *Botet*, *Botey*, etc. Però també és possible que s'hagin originat a partir del nom de persona Votus.

Els sants Votus i Feliu eren dos germans, fills de Saragossa, que feren vida ermitana prop de San Juan de la Peña, al segle XI.

BUDÓ (Recollit pel «Diccionari Aguiló»).

Budoc fou un bretó, educat a Irlanda, abat de Youghal, probablement al segle VII. A França, el nom esdevingué Budeaux, que a Catalunya pogué transformar-se en Budó.

CADELL (Jaume Cadell, 1358).

Aquest nom, que es dona a determinats quadrúpedes joves, també és un nom de persona gallès.

Sant Cadeel, al segle VII, donà nom a Llangadell, a Clamorgan.

CALÉS (Bernat Calés, s. XVI).

Pot ésser un cognom de lloc d'origen d'una persona de Calais. Però també fou nom de pila.

Al segle VI visqué el monjo que fundà l'abadia d'Anisole, al Maine, conegut segons l'indret per Calais, Carilefus o Carileft.

CAMIN (Manuel Camin, s. XVII).

Diffícilment por originar-se del substantiu català «camí».

Sant Cammin o Caimin de Inniskeltra era irlandès. Portà una vida de gran austeritat a Lough Deg.

CANYOL (Jeroni Canyol, citat per Torres Amat).

St. Cagnoald, germà de sant Faro i de santa Burgundofara, fou monjo de Luxeuil. El nom del sant pot relacionar-se amb el cognom català tot i admetent que també pot estar relacionat amb el substantiu «canya».

CATA (Guillem Catà, 1361).

Cathan, Catan o Cadan, és el nom amb el qual fou conegut el sant bisbe de l'illa de Bute, anomenada després Kil-Cathan. Està enterrat a Tamlacht, prop de Londonderry, o bé, segons els escocesos, a l'esmentada illa de Bute.

CATALŪS (M. P. Catalús, 1390).

Potser pot relacionar-se amb sant Cataldus, que visqué al segle VII. Nat a Munster, Irlanda, i deixeble de l'escola monàstica de Lismore. És titular i patró principal de Taranto.

CATANY (Guillem Catany, 1231).

Del patronímic Catan, vist en tractar del cognom Catà.

CATELL (Guillem Catell, 1251).

Catellus és un nom de persona.

Se'n deia sant Catellus, bisbe de Castellmare, al segle IX. Es venera com el sant principal de la ciutat i diòcesi d'aquell lloc.

A Anglaterra existeix el cognom Catell, i a França Catel, que tant pot haver-se originat del nom de persona esmentat com de «catel», forma normando-picarda de «castell». És evident que el cognom pogué arribar a Catalunya ja format, a través del substantiu, sense tenir res a veure amb el sant.

CELIA (Cognom registrat per Moll, *Els llinatges catalans*).

Pot ésser la perpetuació del nom de persona.

Sant Celià forma part d'un grup de màrtirs africans, dels quals en realitat no se'n coneix res.

CERA (Guillem de la Cera, o de la Sera, 1273).

Santa Cera fou una abadessa irlandesa del segle VII, nada a Tipperary, que governà dos convents de monges. Un a Kilkeary i l'altre

a Tech Telle (avui Tehlley). El nom irlandès Cera té les variants Ciar, Cyra, Cior i Ceara.

Variants: *Sera, Lacera, Lasera*.

CETÍ (Pere Cetí, 1267).

Del nom de persona Cettin.

Sant Cettin o Cethagh, bisbe, fou deixeble de sant Patrick.

CETINA.

Femení de l'anterior.

CLARENT (Marsupí Clarent, s. XIV).

Nom de persona.

Sant Clarentius fou el successor de sant Euteri a la seu de Viena. Morí vers 620.

CLARIUS (Pau Claris, 1586).

Del nom de persona Clarius, gens freqüent a Catalunya i que, no obstant, donà set sants que se'n digueren.

CLEDER (Pere Cleder, 1536).

Sant Clether era descendent del rei Brychan de Brecknock, o almenys del seu clan. La forma llatinitzada del nom es Cleodius.

CLER (Bernat de Cler, s. XIII).

Cleer és una forma local del nom personal Clar, com ho és també Clear. El nom Clar s'usà a Catalunya, però no en la forma Cler.

COLOM (Guillem Colom, s. XII).

Després de la influència romana el nom és excepcional a Catalunya. En canvi, el cognom és molt freqüent.

A la popularitat del nom en altres llocs, pot haver-hi contribuït l'existència de dos sants, tots dos irlandesos. Un d'ells és especialment interessant. Va néixer a Leinster, cap a l'any 540 i fou monjo de Bangor. En 580, abandonà Irlanda, amb un grup de monjos, i treballà, primer a Anglaterra, després a Bretanya, i finalment als Vosgos, on fundà la gran abadia de Luxeuil, que governà personalment durant 25 anys. Les seves protestes constants contra la vida desordenada de la cort franca el conduïren a l'exili. Acabà els seus dies al Nord d'Itàlia, a l'abadia de Bobbio, fundada per ell mateix, poc temps abans de morir. És important de fer notar que es mostrà intemperant en el seu fervor pel culte cèltic, oposat en determinats punts a les observances romanes. Això féu que malgrat la seva intel·ligència i santedat no fos massa ben vist a la cort pontifical. Hi contribuï també l'austeritat de la seva regla, que el portà a exhibir una personalitat poc atractiva. Amb tot, a través de les nombroses abadies que fundaren, ell i els seus deixebles, especialment quan esdevingué benedictí, i de l'exemple d'austeritat i temperància que donà, exercí una influència determinant i duradora a l'Europa Occidental.

Aquest sant i la seva influència són una forta ajuda per a sustentar la nostra tesi sobre l'afluència de cognoms procedents d'altres llocs malgrat que els noms corresponents foren poc o gens coneguts a Catalunya.

Per a explicar l'existència del cognom Colom a l'Occident d'Europa, no és necessari suposar, com ha estat escrit, que l'expansió per França especialment vers l'Oest no es deu al nom d'un sant «dont le culte a été peu repandu», sinó a la relació de l'individu amb l'ocell que porta aquest nom, i que el cognom pot designar «un éleveur de pigeons». La personalitat del sant fou prou forta per a popularitzar el seu nom sense que calgui recórrer als criadors de coloms.

COMÍ (Guerau Comí, s. iv).

Aquest nom, que existeix en francès amb les formes Comy i Cumin, s'ha considerat fàcilment, com l'anterior, atribuïble al sobrenom d'un marxant de comí, i més probablement, en relació amb la casa comunal, essent el sobrenom d'un funcionari municipal.

La suposició, o millor dit, les dues hipòtesis, semblen una mica estranyes. Hi ha diversos sants que s'han dit Cuminus que, segurament, expliquen millor l'origen del cognom. Un d'ells fou sant Cuminus, abat irlandès, sant patró d'Ardcavon. Un altre sant d'origen irlandès, Cumnime el Blanc, escrigué una vida de santa Coloma. Morí en 669.

CONSTANTS (Joan Constants, 1752).

Antic nom de baptisme, poc usual a Catalunya.

Sant Constant fou un clergue irlandès, ermità a Longh Erme, que morí en 777.

CORONA (Guillem Corona, 1396).

El cognom també es presta al comentari comparatiu amb el seu equivalent francès, Couronne. S'ha classificat com un nom de lloc o bé com el d'un marxant de corones. La primera suposició és indiscutible, si existeix el lloc. El negoci de les corones és menys suggestiu.

Potser és més convenient pensar en el nom de persona Corona i Coronicus.

Santa Corona fou una monja benedictina del convent d'Elx, prop de València.

CORET (Documentat al «Diccionari Aguiló»).

Aebischer el considera nom de persona. A Catalunya és molt rar si és que mai ha existit, però es troba el cognom que persisteix actualment.

COTCHE (Narcís Cotche, 1485).

Aquest cognom, interpretat per un autor francès com la paraula indicadora del coxe-embarcació i com aparegut al segle *xvi*, també es troba en anglès, en la forma Coche. Probablement deriva del nom de persona Cocha o Coecha, i la seva aparició com a cognom és molt anterior.

Una santa d'aquest nom fou una donzella relacionada amb sant Kieran de Saighir, que fou abadessa de Ross-Benchuir.

Variants i derivats: *Cotxa, Cotxet, Cotxer, Cutxet*.

CREXANS (Joan Maix i Crexans, 1559).

Deriva del nom de persona Crescens, pràcticament desconegut a Catalunya com a tal.

CREMENS (Guillem de Cremens, s. XIV).

Els sants Caius i Crementius moriren martiritzats a Saragossa, sota Diocleciana.

CUBÍ (Joan Cubí, 1346).

Sant Cuby, cosí de sant David de Galles, visqué al segle VI. Fundà un monestir al País de Galles, prop de Holyhed.

CUSACH (Ferrer de Cusach, 1380).

Sant Guasacht, fill de Maelchu, el mestre sota el qual treballà sant Patrick a Irlanda convertint-lo al catolicisme. Guasacht fou bisbe de Granard (Longford) i ajudà sant Patrick a l'evangelització d'Irlanda.

Variants: *Gausach, Gausachs, Gosach, Gosachs, Gusachs*.

A Catalunya hi ha diversos topònims amb alguns d'aquests noms.

DALÀ (Guillem Dalà, 1527).

Una sola vegada hem trobat, a Catalunya, el nom de persona Dalà, i encara és probable que fos una alteració de Dela o Delanus. Per tant el cognom pot tenir el mateix origen. Però l'existència del nom Dallan fa sospitar la possibilitat de que el cognom derivi, directament, d'aquest darrer nom.

Sant Dallan Forgaill va néixer a Connaught, al segle VI. Estigué en relació amb sant Edan de Ferns i fou un gran escolar. És recordat pel seu poema «Ambra Cholvim Kille», en honor de santa Coloma.

DASSÍ (Onofre Dassi, 1547).

Nom de persona que portaren quatre sants Dassius.

Variant: *Dessi*.

DEGA (J. Degà, s. XIII).

Aquest cognom, extès per tot Catalunya, pot haver-se originat, evidentment, del càrrec de degà. També fou un nom de persona.

Sant Dagan o Decuman, gallès, del segle VIII.

DEXEUS (Pere-Joan Dexeus, 1647).

Sant Dagaes fou un irlandès, bisbe de Iniskin, prop de Dundalh, que visqué al segle XI.

Variant: *Dexeu*.

DIUMER (Joan Diumer, 1454).

Sant Diuma o Diumer fou un escocès del segle VII, company de sant Cedd.

DORCA (Francesc-Xavier Dorca, s. XVIII).

Com a nom de persona és rar, però es troba, per exemple, a la casa de Castellvell, al segle XII. El cognom és més freqüent del que podria suposar-se per la raresa del nom.

Dorcas és un nom femení, del grec «dorkas», que vol dir «gasela».

Santa Dorcas també ha estat coneguda amb el nom arameu Tabitha. Es cita en els Actes dels Apòstols, IX, 36-43.

DROC (Esteve Droc, 1181).

Derivat, probablement, del nom de persona Drogo, que no hem trobat mai a Catalunya.

Drogo ha tingut també les formes Dreux i Druon, que han originat cognoms francesos.

ERMET (Documentat al «Diccionari Aguiló»).

El canonge Barraquer (*Las casas de religiosos en Cataluña*, B. 1906, p. 109) esmenta sant Hermetius entre els sants dels quals guardava relíquies el monestir de Sant Cugat del Vallès.

Variant: *Armet*.

ESCARTÍ (Domènec Escartí, s. XIV).

Sant Scarthin, conegut també per Schotin, era un irlandès que visqué al segle VII. Emigrà a Galles i fou deixeble de sant David. De retorn a Irlanda portà vida d'anacoreta a Mt. Mairge, Leix. Establí una escola de nois a Kilkenny.

ESPÍ (Antoni de Spí, s. XIV).

Pot derivar del substantiu «espí» o bé de l'arbre pi, precedit de l'article, «es pi», d'un nom de lloc, mas, etc., conegut per aquest nom, o bé del nom de persona.

Sant Spin, Spinulus o Spinula, fou un monjo benedictí de Moyen-Moutier, que morí en 707 o 720.

FILIBERT (Bartomeu Filibert, 1759).

Aquest nom no apareix a Catalunya fins al segle XIV. Per tant cal considerar el cognom com format en època en que aquell no era emprat o ho era molt rarament.

Hi ha dubtes sobre l'existència real d'un sant Filibert, que hauria estat martiritzat a Espanya, juntament amb sant Fabrici i honorats tots dos a Toledo. S'accepta, en canvi, l'existència d'un sant d'aquest nom que visqué entre el 608-684, nat a la Germània i educat a la cort de Dagobert I. Visità diverses cases religioses que, en aquella època, adoptaren, gradualment, la Regla Benedictina. Finalment, fundà l'abadia de Jumièges. La seva oposició a Ebroin, tirà del palau, li valgué l'empresonament i l'exili. Abans de morir, encara fundà les abadies de Noirmoutier i Quinçay.

FINA (Argnès Fina, 1168).

Fina és una abreviació del nom Serafina, usat freqüentment a Itàlia.

Cal acceptar la possibilitat de que els cognoms *Fi*, *Fina*, *Finet*, *Fineta*, *Finot*, derivin de l'adjectiu «fi», ja que a Catalunya el nom Serafina no sembla trobar-se abans del segle xvii.

FIRMAT (Bernat Firmat, 1702).

«Firmatus» és un nom romà que portà, entre altres, el sant venerat a França, especialment a Auxerre, en unió amb santa Flaviana. Els seus noms apareixen al martirologi de sant Jeroni.

FLORENT, FLORENTÍ (Francesc Florent, 1648; Joan Florentí, 1461).

De les formes «Florentinus». Florent, com nom de persona, sembla inexistent a Catalunya. Florentí es troba entre els segles xv i xvii, però mai a l'època de la formació dels cognoms. Fins la forma femenina, Florentina, és rara abans del segle xvi.

Florentí també pot referir-se a un cognom de lloc d'origen.

FLORIS (Jaume Floris, 1511).

Del gentilici «Florius», que a Catalunya ha deixat topònims com Puig-Florit, i el nom de lloc Floris, del qual pot derivar directament el cognom.

Hi ha hagut diversos sants de nom Floris. Entre ells el primer bisbe de Lodève, al Languedoc, conegut en francès per «Flour», que donà nom al poble on es veneren les seves relíquies.

FLOS.

Encara que excepcional, fou emprat a Catalunya, com a nom de persona, com ho demostra l'existència de Flos, muller de Berenguer de Rocacorva (a. 1161). És possible que aquest nom sigui a l'origen del cognom Flors, per una modificació ortogràfica culta.

Flos fou un dels màrtirs poc coneguts, sacrificats a Catània en època imprecisa, en una agrupació integrada per 10 persones.

FORT (Sixte Fort, 1391).

Evidentment existí com a nom de persona als primers temps de la reconquesta, però fou excepcional.

Sant Fort es suposa ésser un personatge de la primera centúria, venerat com a màrtir i com a primer bisbe de Burdeus.

FRONT (Ermengol de Front, 1142).

Nom de persona portat per tres sants. Un d'ells fou un dels anomenats màrtirs de Saragossa. Un altre, la vida del qual ha estat enterbolida per diverses llegendes, fou un dels apòstols del Perigord.

El derivat «Frontinianus», en canvi, s'usà freqüentment com a nom personal i donà lloc a nombrosos topònims (Frontinyà, p. ex.).

FRUMENT (Ramon Frument, 1186).

Tres sants màrtirs, que visqueren en el curs dels segles iv i v, es digueren Frumentus. També pot derivar del substantiu «forment».

Derivat: *Furment*.

FOLCRÀ (Jaspert Folcrà, 1354).

Sant Fulcran, bisbe de Lodève, acredita l'existència del nom que persistí com cognom.

FURIÓ (Joan Furió, 1434).

Del nom llatí «Furio, -onis».

Excepcional, si és que mai ha estat usat a Catalunya, als segles **xi** al **xiii**.

GAL (Bernat de Gal, 1184).

Gallus és un gentilici romà que ha donat origen al cognom Gal i, segurament, en alguns casos almenys, al cognom Gall, sense que calgui relacionar aquest darrer amb l'au del mateix nom.

Els dos sants que s'han dit Gal són importants tots dos. El primer fou un personatge nadiu d'Auvernia, que esdevingué diaca, ordenat per sant Quinçà, i més tard bisbe de Clermont. Fou oncle i mestre de sant Gregori de Tours. Visqué entre 489 i 554.

L'altre sant Gal, Gall o Gallus, fou irlandès i monjo de Bangor. Acompanyà sant Columbà en les seves expedicions per Anglaterra i França, ajudant a la fundació de Luxeuil. Expulsats tots dos, es refugiaren a Suïssa, al lloc on més tard s'erigí la gran abadia de Saint-Gall.

GALMIR (Feliciana Galmir, 1661).

Derivat de «Galmier», forma francesa de Baldomar.

GALTER (Gibert Galter, 1237).

Del nom de persona germànic, conegut sota les formes de Walter, Gaucherius i Gaultier.

Un sant conegut amb aquests tres noms en llocs diferents fou l'abat fundador de Sant Joan d'Aureil, al Llemosí, de l'ordre agustina. Gran benefactor de Sant Esteve de Gramont, a Muret. Morí en 1140.

Variants: *Galtès, Galté, Gauter*.

GAVÍ (Pere Gaví, 1575).

Del gentilici romà Gavius.

GELI (Berenguer Geli, 1314).

Del gentilici romà Gellius.

GENOLL.

Aquest cognom no és forçós, com s'ha pretès, que derivi del nom de l'articulació.

«Genou» és una forma amb la qual fou conegut sant Genulf, que visqué, sembla, a Celles-sur-Naton al segle **iii**.

GENÇA, GENÇANA (Joan Gançà, 1391).

El nom masculí, del llatí Gentianus, no es troba, com a nom de persona, a la Catalunya medieval. En canvi la femenina, Gençana, és relativament freqüent al segle **xiii** i també donà lloc al corresponent cognom.

Sant Gençà hauria estat un vell, occit, vers l'any 287, en intentar salvar els sants Victòric i Fuscìa.

GODÍ (Bertran Godí, 1323).

Del nom de persona Godwin.

Devers el 690 morí sant Godwin, abat del gran monestir belga de Stavelot-Malmédy.

GODÓ (Jacint Godó, 1658).

Es troba algunes vegades a Catalunya, als segles x i xi, com a nom de persona.

Sant Godó visqué a les darreries del segle vii. Fou abat fundador de l'abadia d'Oye.

GOMER (Jeroni Gomer, 1630).

S'ha de relacionar amb la forma Gomar, de Gummarus.

Sant Gomar o Gomergue visqué entre 717 i 774. Era un cortista de Pepí. A causa de dificultats matrimonials va fer vida d'ermità al lloc on va néixer, a Lierre.

Derivats: *Gomers*, *Gomés*.

GORDIÀ (Bernat Gordià, 1478).

El cognom pot designar l'ofici de «guardià», de la mateixa manera que hi ha llocs dits de «la Gòrdia» per de «la Guàrdia». També pot ésser un nom de persona no usual a Catalunya.

Els sants Valerianus, Macrinus i Gordianus constitueixen un grup la vida dels quals és poc coneguda, que s'ha lligat amb Nevers, per uns, i amb Berna, per altres.

GOTARD (Pere Gotard, 1315).

Infreqüent a Catalunya com a nom personal.

Sant Godard, Gothard o Godehard, era fill de Vaviera. Comissionat per l'emperador sant Enric, per a reviure l'observància benedictina en diverses diòcesis germàniques. En 1022 fou elegit bisbe de Hildesheim. Canonitzat el 1131.

GUBERT (Isabel de Gubert, s. xvii).

Del nom «Cuthbert», el femení del qual potser és a l'origen del cognom *Cuberta*.

Un sant Guthbert, britànic, del segle vii, fou prior de Lindisfarne i, més tard, consagrat bisbe del mateix lloc per sant Teodor. És un dels sants més famosos d'Anglaterra i es considera que reuneix els millors trets dels monaquismes cèltic i romà. Un altre sant Cuthbert visqué a mitjans del segle viii. Fou monjo de Lyminge, a Kent, i esdevingué bisbe de Hereford.

GUINÓ, GUINÓS (Antoni Guinó, 1603; Gaspar Guinós, 1632).

Sant Guinoc es commemora al breviari d'Aberdeen com un bisbe d'Escòcia que visqué al segle ix.

GUISTA.

Mas Guistà: nom d'un antic mas del Montseny, que pogué donar origen al cognom.

Al monestir de Poblet es conserven les relíquies de sant Guistà. Sant Wistan era un personatge de la casa reial de Màrcia, un dels set antics rialmes anglo-saxons. Condemnat a mort per Bertulph, rei d'aquell país. El seu sepulcre es conserva a l'abadia d'Evesham. Es creu que morí en 849.

IBOR, IVOR.

Ivor, Ibar o Iberius són formes diverses del nom del sant missioner que formà part del grup evangelitzador d'Irlanda. Sant Ivor predicà principalment a Leinster i a Meath.

JAMBERT (Francesc Jambert, 1321).

És el nom d'un sant, abat de Sant Agustí, a Canterbury, successor de sant Bregwin a l'arquebisbat d'aquest darrer lloc. Morí en 790.

LLARCH, LLARG (Bernat Llarch, 1563).

A més de la possibilitat de que el cognom derivi de l'adjectiu «llarg», cal considerar que «Largus» és un nom de persona romà, que portà un sant.

LLAUDÓ (Ramon Llaudó, 1681).

Laudo, Lauto, Laudus o Ló, són diversos noms del mateix sant, bisbe de Coutances, a Normandia, des del 528 al 568, data en que morí. Es considera com un dels prelats més enèrgics d'aquest període. Les terres que havien estat de la seva família esdevingueren la vila de Saint-Ló.

LLENS (Joan Llens, 1391).

Llens és una forma catalana de Lleonci. No es troba en cap de les dues formes com a nom personal antic, però al poble de Colomers hi ha una capella dedicada a sant Lleonci, coneguda a la comarca per Sant Llens.

LLEU (Gaspar Lleu, s. XVI).

Forma francesa per a designar sant Llop de Sens, monjo de Lèrins i bisbe de Sens en 609. Bandejat, sota Clotari, fou reivindicat i reposat pels seus feligresos.

LLEGER, LLEUGER, LLOGER.

Leger és una de les formes franceses amb la qual es conegué sant Leodegarius, que visqué entre 616 i 678. Era nebot del bisbe de Poitiers, a la casa del qual fou educat. En 653 era abat del monestir de St. Maxencius, on introduí la regla benedictina. A la mort de Clovis II, col·laborà amb sant Bathildis, regent, durant la menor edat de Clovis III. En 659 era bisbe d'Autun. El tirà Ebroin, major del palau, l'empresonà, el degradà i, finalment, va fer-lo assassinar. Venerat a França amb el nom de Saint Lager.

És un fet conegut que durant la reconquesta vingueren a Catalunya homes de Poitiers.

LLOFRIU.

Del nom germànic «Lotfrid».

St. Leufroi o Leutfrid fou abat fundador del monestir de La-Croix-Saint-Ouen, prop d'Evreux. Morí en 738.

MACAU (Pere Macau, 1430).

Sant Maccaldus, conegut també per Maughold, era un bandoler irlandès convertit per sant Patrick. Morí devers 488.

Entre les relíquies conservades al monestir de Poblet hi havia les de sant Macau.

També pot ésser el cognom d'una persona originària de lloc de Macau, prop de Burdeus.

MACAYA (Femení de Machai).

Sant Machai visqué al segle vi. Deixeble de sant Patrick i fundador d'un monestir a l'illa de Bute, a la costa d'Escòcia.

MADERN.

Del nom Madern, Maden o Madron, formes diverses amb que es coneix un sant britànic, al qual li han estat dedicades diverses esglésies, la més famosa de les quals és la de St. Madern's Well, a Cornualles. Morí cap al 545.

MADRAL (Pere Madral, 1520).

Sant Medrald, Mérald o Mèraut, fou deixeble de l'abat Ebrulphus d'Ouche (Côte-D'Or). Visqué al segle ix.

MAJOL

El nom de persona Majolus no es pot dir que no fos usat a Catalunya però sí que és rar.

Sant Majolus, en francès Maieul, del qual pot haver derivat Maiol, visqué entre 906-994. Va néixer a Avinyó i estudià a Lió. Fou monjo de Cluny i abat coadjutor de sant Aimard. Amic d'emperadors i papes, refusà diverses vegades la tiara.

MALART

Nom d'un sant que fou bisbe de Chartres i prengué part al concili de Calon-sur-Saone, en 650.

Variants: *Malarç, Malars, Malarts, Mallar, Mallard, Mallart.*

MANET (Guillem Manet, 1424).

Manettus, Manetius o Manetto, és un antic nom de persona, italià, que no s'usà a Catalunya i que, no obstant, deixà el cognom.

MANSET (Joan Manset, 1511).

Del nom llatí Mansuetus, portat per sis sants.

MANSULL (Bernat de Mansull, 1332).

Una de les formes amb les quals fou conegut un dels sants esmentats en el paràgraf anterior. Sant Mansuy fou bisbe de Toul, entre 338 i 350. La seva biografia, tal com ha arribat fins a nosaltres, és dubtosa.

MARGINAT (Transposició sil·làbica de Meginard?).

Un sant anomenat així fou monjo de Hersfeld, a l'antiga Germània, i en 1035 abat del mateix lloc. Fou un dels escolars especialitzats en estudis bíblics més estimats a l'edat mitjana.

MARÍ.

Marinius és un nom romà que deixà el corresponent cognom, malgrat que fou poc usat, si és que ho fou alguna vegada, a la Catalunya medieval.

MARQUA (Benet Marquà, 1626).

Sant Marquard era un monjo de Saxònia que ocupà la cadira de Hildesheim, de 874 a 880, i morí en combat a Ebbekxdorff.

MARTORI.

Forma anglesa del nom Martirius.

Hi hagué diversos sants que portaren aquest nom, però el que interessa ara és que el nom del sant no quedà en la forma llatinitzada, sinó en la anglesa, que, en canvi, no fou nom de persona a Catalunya.

MARULL (Llorenç Marull, 1476).

Del nom de persona Marulus, que no és totalment ignorat a l'antiga Catalunya però sí que és excepcional.

Sant Marolus, d'origen siri, fou bisbe de Milà en 408. El poeta cristià Ennodius escrigué un poema en honor seu.

MAURA (Guillem de Maura, s. XII).

Nom de persona tan excepcional als països de llengua catalana com és freqüent el cognom.

Hi ha cinc santes que porten el nom de Maura. Una, relacionada amb Ràvena (a. 250); una altra amb Egipte (a. 298); una altra amb Escòcia (a. 400); una altra amb Xampanya (a. 850), i una última, d'època inconeguda, martiritzada a Constantinoble.

Darevits: *Mauret, Maureta*.

MAURI (Arnau Mauri, 1312).

Rar com nom personal.

Hi ha almenys quinze sants que es digueren Maurus. Mauri ve de la modificació Maurinus.

MAINÉ, MAINER, MAYNÈS.

Sant Maine, Mevenus, Mewan o Meen, visqué les darreries del segle XVI. Sembla que era gal·lès i deixeble de sant Samsó, al qual acompanyà per l'antiga Britània, on fundà el monestir que es coneix, encara, amb el nom de Saint-Méon.

MEDÓ (Guillem Medó).

Sant Meldon o Medon, d'origen irlandès, morí a Péronne, França, on és sant titular de diverses esglésies.

MENGOL (Joan Mengol, 1460).

Sant Meingold fou venerat a Bèlgica després de la seva mort al segle IX.

Derivat: *Mengot*.

MER (Guillem Mer, 1543).

Reducció del nom Emerius.

Sant Emeri, que visqué al segle IX, d'origen francès, fundà el monestir de benedictins de Sant Esteve de Banyoles, a Catalunya.

Derivat: el femení *Mera*, usat també com cognom.

MERDÀ (Arnau de Merdà, 1232).

Sant Mardarius forma part d'un grup que sofrí martiri sota Dioclecià.

MODAL, MODALD (Pere de Modal, 1279).

Sant Modoald era un gascó en relació familiar, o d'amistat, amb diversos sants del període merovingi. Fou conseller de Dagobert I, i més tard bisbe de Trèves.

MOGUÉ (Berenguer Mogué, 1645).

Aquest nom és una de les moltes variants singulars amb les quals és conegut un sant irlandès del segle VII, deixeble de sant David de Galles, que, en retornar a Irlanda, fou bisbe de Ferms.

Aquestes variants són Aedan, Aedhan, Aidan, Edan, Maidhoc, Maodhogh, Mogee i, a Bretanya, Dé.

Variant: *Moguer*.

MORANT (Joan Morand, 1391).

Del nom de persona Morand.

Sant Morandus, de noble família, fou educat a l'escola de la catedral de Worms, i, després d'un pelegrinatge a Compostela, rebé l'hàbit benedictí a Cluny, de mans de sant Hug el Gran. Morí devers 1115.

MORICH (Nom de família esmentat al «Diccionari Aguiló»).

El beat Moricus és honorat especialment a Orvieto i entre els franciscans. Morí en 1326.

MUNDI (Tomàs Mundi, 1649).

Mund, Mundus, Munde o Mond, són formes diverses del nom d'un sant escocès, autor de diverses fundacions a Argyle. Visqué a mitjans del segle X.

Variants: *Mon*, *Mundet*, *Mundó*.

MUSSONS (Pere Mussons, 1410).

Sant Musonius forma part d'un grup de màrtirs del segle IV.

NAVAL (Guillem-Ramon Naval, primeries del segle XV).

Sant Navalis fou un dels màrtirs del temps de Dioclecià.

NER (Pere Ner, 1324).

Sant Nereus era un soldat pretorià, batejat per sant Pere, exiliat a Ponça i més tard a Terracina, on fou decapitat. Un altre sant del mateix nom forma part d'un conjunt de trescents sexanta cinc persones que patiren martiri sota Genseric.

NICO (Martín Nicho, 1190).

Sant Nicon visqué al segle iv.

NOELL (Berenguer Noell, 1417).

De la forma francesa de Nadal.

És el nom d'un sant que, al segle vii, inculcà el concepte monàstic al nord d'Irlanda. Fou abat de Cill, Naile i Daunhinis.

ORSÍ (Ramon d'Orsí, 1213).

Sant Orsinius fou el deixeble favorit de sant Pacomi i el seu assistent en la elaboració de les regles concernents als cenobites. A més, succeí al seu mestre en l'abaciat. És autor d'un tractat ascètic que Sant Jeroni traduí al llatí.

PAPIÓ (Bernat Papió, 1533).

Papias, Papius, Papionis, són noms de persona, poc usats a Catalunya, que han estat portats per diversos sants.

PAR.

Pot relacionar-se, evidentment, amb la dignitat de par. No obstant, s'ha d'admetre la possibilitat de que derivi del nom Paternus.

Hi ha hagut diversos sants, alguns dels quals han estat coneguts amb aquesta darrera forma, però d'altres n'han rebut de diferents. Sant Paternus de Bretanya era conegut per Padarn. El que fou bisbe de Vannes es digué Pern. El que va néixer a Poitiers, i visqué al segle vi, fou conegut a França per Saint Pair. Aquest darrer fou monjo d'Anson, ermità a Coutances i, finalment, bisbe d'Avranches, a Normandia. S'ha confós amb sant Paternus o Padarn, de Llanbadarn.

PARIS (Joan Paris, 1356).

Si no deriva del topònim, el cognom es pot haver originat del nom Parisius o Paris. El primer es troba alguna vegada a Catalunya com nom personal.

Sant Paris és un sant de tradició local, venerat a Teano, prop de Nàpols, que morí en 346. Sant Parisius, visqué entre 1152-1267 i era fill de Treviso. El seu cos es conserva, com relíquia, a la catedral d'aquest lloc.

Derivats: *Parici*, *Parisi*.

PARRAMON (Pere Parramon, 1214).

Pot ésser una contracció de Pere Ramon, però Paramon ha existit com a nom personal.

Sant Paramon forma part d'un grup de 375 màrtirs, venerats espe-

cialment a Grècia. Sembla que moriren tots el mateix dia en temps de les persecucions de Diocleciana.

Variants: *Paramon, Peramon, Parramon, Perramon*.

PASCARI (Pere Pascari, 1504).

Sant Pascharius o Pasquier fou bisbe de Nantes i fundador de l'abadia d'Aindre. Morí devers 608.

Derivats: *Pasquer* (Bernart Pasquer, 1415).

PASTOR (Pere Pastor, 1398).

El cognom és tan corrent com excepcional el nom de persona. L'origen pot ésser múltiple: ofici, topònim, p. ex. el mas del pastor, etc.

El cognom romà Pastorius degué ésser freqüent. El santoral conigna quatre sants d'aquest nom. És probable que el que tingué més devoció a Catalunya fou el decapitat a Alcalà juntament amb sant Just. Prudenci assenyala aquests dos sants entre els més gloriosos d'Espanya.

Variants: *Pastó, Pastors, Pastós, Pastoret*.

PERIS (Miquel Peris, 1480).

Cognom freqüent a Catalunya. Sembla indiscutible que pot tractar-se d'una catalanització del castellà Pérez. Però també es troba usat com a nom personal, el que fa sospitar la possibilitat de que en alguns cassos s'originés directament d'aquest nom.

Sant Peris, escrit en aquesta mateixa forma, és el sant patró de Llanberis, al N.O. de Galles. No es coneixen dades de la seva vida.

PERN.

El «Diccionari Aguiló» l'esmenta com un llinatge de Cornellà al segle xvi.

Pernus ha estat reconegut recentment com un nom personal (VIII° Congrés de Lingüística, p. 692, v. Par).

És possible que el cognom *Perna* sigui el femení de Pern.

PLAT (Esteve Plat, 1465).

Probablement desconegut a la Catalunya Medieval com a nom de persona. Plato y Platonis són noms grecs.

Hi ha dos sants d'aquest nom, un fou un monjo grec del segle ix. L'altre, jove i ric, era germà de sant Antioc i rebé el martiri devers l'any 306.

POLIA (Benet Polia, 1586).

«Poliano» és el nom d'un lloc no identificat de Badalona. És probable que derivi del nom de persona «Poliano» (Aebischer, *op. cit.* 121) El cognom també pogué originar-se directament del nom personal, sense passar pel topònim.

PONTICH (Pere Pontich, 1375).

Nom romà de persona, i cognom freqüent a Catalunya.

Sant Ponticus integra un grup de màrtirs donats als lleons sota Dioclecià.

Variants: *Pontí, Pontic, Puntí*.

POPO (Guillems Popo, 1415).

Sant Poppo va néixer a Flandes i visqué entre 978 i 1048. Després d'una carrera militar tumultuosa, anà en peregrinació a Jerusalem i a Roma, i en retornar es féu benedictí a Sant Thierry, Reims, en 1006. En 1021 era abat de Stalvelot-Malmédy.

PRIOR (Bernat de Prior, 1280).

Pot derivar del càrrec de «prior» o bé del nom de persona Prior, gens usual a Catalunya.

Sant Prior, que visqué entre 295 i 395, era un ermità egipci i un dels primers deixebles de sant Antoni.

Variant: *Prió*.

QUADRAT (Ramon Quadrat, 1196).

Nom romà que es troba a Catalunya a l'època de la dominació d'aquell poble, però no a la de la formació dels cognoms.

Hi ha cinc sants que porten aquest nom. Un d'ells conegut per *Codratus*.

Variant: *Cuadrat*.

QUART (Guillem Quart, 1316).

A més d'ésser un topònim, és nom de persona.

Es coneixen almenys cinc sants anomenats *Quart*.

QUIRC (Jaume Quirch, 1343).

Derivat directament de la forma *Quiricus* i no de la catalana *Quirze*.

Sant *Quiricus*, *Cyr* en francès, era fill de santa *Julita*. Actualment es posa en dubte la història del seu martiri.

RALF (Narcís Ralf, 1511).

Forma anglesa de *Radulf*, així com la francesa és *Raoul*. Encara hi ha altres variants d'aquest nom: *Radulf, Raúl, Radolph, Randolph, Rodolfo, Rudolf, Rodophe, Rollon, Ruph*, etc., algunes de les quals han originat cognoms en diverses llengües.

RAOLF (Pere Raolf, 1257).

És una de les diverses formes del nom anterior.

RAS (Pere Ras, 1631).

Sant *Rasso* o *Rath*, comte d'Andechs, a Baviera, fou el líder dels bavaresos contra els invasors húngars. Anà en peregrinació a Palestina i a Roma i, al seu retorn, fundà l'abadia d'Orth a Baviera —coneguda actualment per *Grafath*, recordant el seu nom — on prengué l'hàbit benedictí. Morí l'any 953.

REYNER (Guillem Reyner, 1193).

Del nom de persona *Raynerius* o *Raynier*.

Vuit sants, de llocs diversos, porten aquest nom.

Variants: *Rainer, Rainés, Rayners, Reiner*.

RIELL (Ramon de Riell, 1282).

Del nom de persona *Regulus*, dit també *Rieul*, *Rulei*, *Reol* en altres llocs.

El sant *Regulus* conegut a França per *Rieul* és honorat com primer bisbe de Senlis. Morí devers l'any 260. Una vella tradició el relaciona amb Arles. El cognom pot traduir també el topònim *Riells*.

ROGELL (Gillem Rogell, 1616).

Aquest nom de persona no sembla haver estat usat a Catalunya.

Sants *Rogellus* i *Servus-Dei*, un monjo i el seu deixeble, respectivament, foren martiritzats a Còrdoba en 852.

RUÀ.

Consta com cognom al «Diccionari Aguiló». Per altra banda, *Rua* és un cognom actual.

Sant *Ruan*, *Ruadan*, *Ruadhan*, *Rumon* o *Ronan*, visqué al segle v. Consagrat bisbe per sant *Patrick*, actuà a Cornualles i a Anglaterra.

RULL (Lluís Rull, 1397).

Sant *Regulus*, conegut per sant *Rule*, és el llegendari abat que traslladà les relíquies de sant *Andreu*, de Grècia a Escòcia.

SADOC (Francesc Sadoc, 1393).

Sant *Sadoc* fou admès a l'ordre dominicana pel mateix sant *Domènec*, el qual l'inicià a Hongria. Més tard anà a Polònia, on fundà una casa a *Sandomir* de la qual fou prior. Ell i els seus 48 frares foren assassinats pels tàrtars quan entraren la vila.

SAMATA (Arnau de «Samatano», 1193; Guillem de *Samatar*, batlle de Lleida, 1236).

Cognom poc freqüent. Pot haver-se originat per masculinització del nom *Samthana*.

Samthana fou una santa irlandesa fundadora, al segle v, de l'abadia de *Cluain-Bronach*, a *Meath*.

Variant: *Samatar*.

SAMBA (Joan Samba, 1637).

Sant *Zambdas* sembla haver estat el tercer bisbe de Jerusalem. La llegenda el situa a la legió tebana.

SARDOU (Ramón-Bernat Sardou, 1324).

Sant *Sacer* o *Sacerdos* rebé el nom de *Sardou*, *Sardot*, *Sarod*, *Serdon* i *Serdot*. Visqué entre 670 i 720. Natural de *Sarlat*, al *Perigord*, es féu monjo. És l'abat fundador de Calabre.

Variant: *Sardó*.

SATOR (Pere Sator, 1308).

Pot derivar del topònim («*ipsa torr*»), però també fou nom de persona.

Els sants Vidal, Sator i Repòsit pertanyen al grup conegut com dels «Dotze germans».

SAULA (Joan Saula, 1276).

Nom de dona que no sembla usat a Catalunya.

Les santes Saula i Maria es consideren actualment compreses dins el cercle mític de santa Úrsula i les onze mil verges.

SAVÍ (Nicolau Saví, 1401).

Nom romà, freqüent, tant en la forma masculina com en la femenina, Sabina o Savina, que també és un cognom.

Hi ha diversos sants d'aquest nom. Un d'ells fou el deixeble de sant Germà d'Auxerre, venerat a Poitiers.

Variant: *Sabí*.

SAVINA (Joan Savina, 1548).

Santa Savina fou perseguida a Milà, on vivia en temps de Dioclecià.

Variants: *Sabina*, *Çavina*, *Savina*, *Savine*.

SENA (Miquel de Sena, 1250).

Nom de persona que ha tingut formes diverses.

El monjo de Réomé i abat fundador d'un monestir a Segreste, fou conegut amb els noms de sant Sequanus, Seine i Sigo. Morí devers 580 i el monestir fundat per ell es digué després Saint-Seine.

SENACH (Josep Senach, 1621).

A Catalunya no l'hem trobat, com a nom de persona, en cap època.

Sant Senach, també conegut per Snach, visqué al segle vi, fou deixeble de sant Finnià i successor seu a Clonard.

SENAN (Joan Senan, 1416).

Si bé la forma masculina d'aquest nom deu ésser excepcional a Catalunya, la femenina Senanda es troba a l'Edat mitjana.

Hi ha dos sants d'aquest nom. Sant Senan o Senames, monjo irlandès del segle vi, a Kilmanagh. Fundà un monestir, probablement a Enniscorthy. Convisqué amb sant David de Galles. En retornar a Irlanda fundà més monestirs i esglésies, especialment una a Inishcarra, prop de Cork. Un altre sant Senan visqué com ermità al nord de Galles. Però hi ha una confusió de llocs i sants d'aquest nom que fa difícil donar-ne dades exactes.

Senan també és un nom de lloc a Catalunya, del qual pot venir el cognom.

Variants: *Senand*, *Senant*, *Sanan*.

SENEN (Antoni Senen, 1748).

Tampoc s'usà a la Catalunya medieval com a nom.

Sant Senen i sant Abdon eren dos nobles perses, portats captius a Roma, on es consagraren al servei dels màrtirs cristians i a enterrar els seus cossos. Alguns placen el seu martiri sota Dioclecià.

SERÉ.

És segur que el gentillici romà Serenus es coneixia a Catalunya a l'època de la dominació romana, però ja no apareix com a nom de persona al temps de la formació dels cognoms.

Hi ha cinc sants de nom Serenus.

El femení, *Serena*, també es convertí en cognom.

SERIOL.

Seriol és un cognom corrent, però només l'hem trobat com a nom personal una vegada, en un personatge de Terrassa, citat per Balari, que visqué en 936 (Ramón, de la prole de Seriol, en Balari, *Orígenes*).

Sant Seriol fou gallès, visqué al segle vi i el seu nom ha estat perpetuat a través de l'illa de Ynys-Seiriol.

SERVAT (Antic Servat, 1655).

Sant Servatus, Servais en francès, bisbe de Tangres, als Països Baixos.

SERVITGE (Josep Servitge, 1900).

Del nom de dona Servigia, rarament usat a Catalunya, però constatat, al menys, en una persona del Vallès que visqué en 1018.

Variants: *Saravitja Savitge, Servitja, Servitje, Cervitje*.

SOL.

El cognom pot haver-se originat del substantiu sol, però també fou nom de persona.

Sant Sol, conegut també per Sola, Solus i Suolo, era un monjo anglosaxó que seguí a sant Bonifaci a Germània i visqué com ermità prop de Fulda. És el fundador de l'abadia de Solhofen i de la de Fulda. Morí en 794.

SOTER (Arnau Soter, 1187).

Nom de persona inexistent o rar a Catalunya.

Saint Soter, nadiu de Fondi, prop de Gaeta, fou papa del 166 al 174.

SOTERES (Joan Soteris, 1467).

Santa Soteris, forma del nom que pogué originar el cognom, era una donzella romana que rebé martiri sota Dioclecià. Sembla haver pertangut a la família de sant Ambrós.

TALASSACHS.

A Aveyron (Htes. Pyr.) hi ha un lloc anomenat Talayssac, del que pot derivar el cognom. També és possible que, a Catalunya, vingui del nom de persona Talassius, Talassio, Talassis (Aebischer, op. cit. 135), en una forma Talasiacus.

Sant Talassius era un ermità siri, que visqué en una cava prop de Cirrus, juntament amb sant Limneus, dels quals parla l'historiador Teodored, que els conegué personalment.

TALU (Francesc Talu, 1731).

Originat, potser, del nom de persona Thalus.

Sant Thalus i sant Trophimus foren dos màrtirs de Laodicea, crucifixats en temps de Dioclecià.

TAMARICH (Francesch Tamarich, 1649).

Tammarus és un nom de persona que pogué tenir la forma Tamaricus, de la qual derivaria el cognom Tamarich. També podria ésser una deformació del topònim Tamarit, que antigament s'escrigué, de vegades, «ipsam tamarix».

TARBA (Guillem de Tarba, 1247).

Sembla haver estat un nom de persona femení.

Una germana de sant Simeó fou santa Tarba, Tarbo o Tarbula, verge consagrada al Senyor. Fou executada sota acusacions infundades.

TARRAC (Jeroni Tarrac, 1576).

Del nom de persona Taracus.

Sant Taracus o Tharacus era un oficial de 65 anys d'edat, retirat de l'exèrcit romà, decapitat sota Dioclecià. Es discuteix l'autenticitat de l'Acta.

TELL (Josep Tell, 1694).

Hi ha un arbre d'aquest nom, i també un topònim, que poden trobar-se a l'origen del cognom. També existeix un nom personal, Teilus, que no sembla haver estat emprat a Catalunya.

Sant Tell ha estat conegut sota noms diversos: Teilo, Teilio, Teilus, Thelian, Teilan, Teilou, Teliou, Dilló o Dillon, i encara d'altres. Nat a Penally, prop de Tenby, al sud de Galles i educat per sant Dyfrig. Company i amic dels sants David i Samsó, fou el fundador de l'abadia de Llandaff a Carmarthnssire.

TELLA (Ramon Tella, 1294).

Pot ésser el femení de l'anterior.

TIBAU (Alfons Tibau, 1600).

Thibaut i Thibaudh són formes que ha rebut el nom de Theobaldus. Si bé aquest darrer, Teobald, fou abundantment usat a Catalunya, com a nom personal, no passà el mateix amb la forma Tibau, que només es troba com cognom.

Els quatre sants que porten aquest nom són francesos.

TICÓ (Guillem Ticó, 1486).

El nom de persona Ticio, que potser es pot relacionar amb el cognom Ticó, d'una forma Ticione, es troba alguna vegada a l'alta Edat Mitjana.

Hi hagué un sant de nom Tychon, bisbe d'Amatus, a Xipre. Combaté amb energia les restes del paganisme a l'illa, especialment el culte a Afrodita, i morí vers 450.

TIÓ (Miquel Tió, 1229).

El nom Theodolfus fou afrancesat en la forma Thiou. El primer és freqüent a Catalunya, però el segon només apareix com a cognom.

Sant Thiou o Theodolphus fou el tercer bisbe-abat de l'abadia benedictina de Lobbes, prop de Liège. Morí devers 776.

TORPIÀ (Perot-Climent Torpià, 1532).

Torpes fou nom de persona, i la forma Torpilianus també. El cognom Torpià pot haver-se originat en una forma, Torpianus.

Sant Torpes sofrí martiri a Pisa, sota Neró. La seva vida està lligada amb la llegenda.

TRIPONS (Francesc Tripons, 1289).

Cognom relacionat, potser, amb el substantiu «tripa», i de fet, és possible que hi estiguin altres com *Tripó* i *Tripot*. També pogué originar-se del nom de persona Tripos, que portà un sant i, sobre tot, de la forma Triponis, que es troba a Catalunya (p. ex. Ramon «Triponis», que signà com testimoni en un document del 1233).

Sant Tripos està integrat en un grup de 23 cristians martiritzats a Roma, durant el regnat d'Aurelià.

TROBAT (Antoni Trobat, 1486).

S'ha identificat com el nom d'un infant trobat. És possible que aquest sigui l'origen d'algun d'aquests cognoms. Però és interessant de recordar que, almenys a Catalunya, hi hagué el culte a sant Inventus o Trobat, per més que els santorals seriosos no el reconeixin. Trobat, com a nom de persona, existí a Catalunya al segle XII.

TRON (Guillem Tron, 1231).

És probable que aquest cognom tingui el mateix origen que Tro. És un nom de persona que tingué formes diverses com ho demostren aquelles amb les quals fou conegut sant Tron: Trudo, Trond, Trudon, Truyen i Trudgen. El sant era un benedictí ordenat per sant Clodulf de Metz. Vers 660 fundà una abadia que es coneix encara amb el nom de sant Trond.

TROYÀ (Huc de Troyà, 1147).

No és probable que aquest cognom tingui cap relació amb Troya. Més aviat cal derivar-lo del nom de persona Troja, en una forma Trojanus.

Sant Trojan, en francès Troyan, ha passat a la història com fill d'un jueu i una serraina. Esdevingué prevere a Saintes a les ordres de sant Vivian, al qual succeí.

TUTÓ (Carles Gibert i Tutó, 1660).

Dels dos sants Tuto o Tutto que figuren als martirologis, un visqué al segle IX i l'altre al X. El primer fou abat fundador de la gran abadia benedictina d'Ottobeuren, a Baviera. El segon fou monjo i abat de Sant

Emmeran, a Ratisbona, i més tard bisbe de la mateixa ciutat i secretari de l'emperador.

ULMAR (documentat en el «Diccionari Aguiló»).

Sant Ulmar, Wulmar, Ulmer, Vilmarus, Volmar, Vilmer, etc., visqué al segle VII. Nat a Bolonya i separat forçosament de la seva dona, serví al monestir de Haumont. Finalment esdevingué frare del mateix, fundador i primer abat de Samer, a Salvinyac. Aquest monestir, més tard, fou anomenat Saint-Vulmaire, en honor seu.

Recordem que, almenys des del segle XII, a Catalunya apareixen personatges amb el cognom de Salvanyac, probablement provinents d'aquell lloc.

VALENS (Gibert Valens, 1563).

Tres sants porten aquest nom de persona, unusual entre nosaltres.

VENERA (Guillem Venera, 1537).

Venerius i Venera han estat assenyalats per Aebischer (ob. cit., p. 33). com noms romans de persona.

Hi ha diversos sants Venerius.

En la llista precedent, crida l'atenció la presència, gens menyspreable, d'un cert nombre de noms d'origen anglès, escocès, gal·lès i irlandès. I hom es pregunta el perquè d'aquesta circumstància en un país que no tingué mai relacions prou estretes amb aquells per a trobar-hi una explicació. És cert que hi hagué vaixells catalans que conduïen mercaderia a Anglaterra des del segle XIII. Eduard II concedí determinats privilegis als estrangers que negociaven amb l'illa, i en el preàmbul de la carta hi són esmentats els mercaders catalans. Però això no explica la presència de tants cognoms britànics, la majoria dels quals ja consten en èpoques anteriors.

És molt probable que alguns habitants de les Illes s'animessin a enrolar-se en els exèrcits cristians que emprengueren la reconquesta peninsular. Però el seu nombre, per si sol, tampoc no explicaria la quantitat de cognoms catalans que deriven dels noms d'aquells expedicionaris, que foren en nombre reduït en comparació dels que arribaren del continent i, especialment, de la França occitana. Pel que fa als anglesos, sabem que en vingueren alguns amb Guillem el Normand, barrejats amb els normands i occitans reclutats per a emprendre la pacificació i la reconquesta del Camp i de la ciutat de Tarragona, a més dels que pogueren arribar per altres motius.

Com explicació raonable del fet, poden invocar-se dos motius importants. Per una banda l'estreta relació econòmica entre les Illes Britàniques i França a l'Edat Mitjana. Però sobre tot, la importància que tingueren les esglésies cèltiques, especialment la irlandesa i l'escolesa a l'Europa Occidental, en els primers segles de l'expansió cristiana.

La intensa relació econòmica entre les Illes, França i Normandia és prou coneguda per a insistir-hi. L'aportació d'Europa els arribava a través de França, i a través de França anaven a Europa els productes que les Illes produïen i podien exportar. Els noms britànics ens podrien haver arribat a través de la gent vinguda de França.

Però la influència espiritual fou tan o més forta que la econòmica. Es pot dir que les regions del sur d'Anglaterra foren cristianitzades i romanitzades a l'estil de Roma, per Agustí d'Escòcia. Però no passà el mateix amb Escòcia, Nortumbria i Irlanda. Especialment aquests dos darrers països, on la cultura i la dialèctica, conseqüència de la primera, tingueren un esclat notable amb l'adopció del cristianisme. Les esglésies cèltiques, portant la irlandesa com a capdevanera, no solament abraçaren el cristianisme, sinó que l'adoptaren amb un entusiasme autèntic. Però al mateix temps, per les famoses controvèrsies que han arribat fins a nosaltres, coneixem l'obstinació que posaren en la conservació dels seus modismes pre-cristians. Les activitats de sant Colom en són un bon exemple. La substitució de les antigues religions caduques pel cristianisme, no pogué evitar la persistència de l'esperit celta que no s'adeia amb la pompa i l'ostentació romanes. La litúrgia i el calendari ecclesiàstic foren discutits i acceptats amb renuència, però persistí, per sobre de tot, la tendència al fet misteriós ple de boira i de meravella que trascendí, abundantament, a la hagiografia cristiana. No n'hi havia prou amb que un sant hagués donat la seva vida al martiri defensant la fe, sinó que calia que el suplici i la mort es rodejessin de fenòmens inverossímils i prodigiosos. D'aquesta manera moltes vides de sants plens d'incidents inexplicables han hagut d'ésser expurgades, posteriorment, i passades per la crítica de l'Església actual.

Els «peregrini scotti» anaven per tot l'occident europeu, enlluernant els creients amb el prestigi dels seus secrets i la màgia

de múltiples combinacions linials. Tot feia que persistís, latent, l'antagonisme entre la tradició romana i la cèltica, més austera, però més misteriosa. La Irlanda cristiana estigué, sovint, en front de la cristianitat romanitzada i els planys contra el papat no foren pas excepcionals.

És evident que la interpretació del cristianisme adoptada, o almenys desitjada, per les esglésies escocesa i irlandesa, tingué adeptes al continent. Els teòlegs i els predicadors dissidents, no limitaren la propaganda al lloc on residien, sinó que la majoria es convertiren en fundadors de cases religioses lluny dels països cèltics, en plena França, Itàlia i a l'Europa Central. Les fundacions dels sants de les Illes són nombroses.

La influència espiritual d'un personatge, deguda a la doctrina que predica, a la seva vida santa, o a altres motius diversos, sempre porta aparellats el respecte i la veneració del seu nom. I cal admetre que el nom amb el qual foren coneguts aquests fundadors, predicadors, escolars i teòlegs procedents l'Irlanda, Gallies, Escòcia i Anglaterra, fou el propi, tal i com era conegut al seu país d'origen, i no traduït, generalment, a la llengua parlada a les contrades en les quals s'establiren. No cal dir com devia ésser adoptat el nom d'un sant, al lloc del qual n'era originari.

Es pot suposar que els noms de persona que gaudiren d'un prestigi, una acceptació i una difusió suficients, es perpetuaren a l'època de la formació dels cognoms i que en aquesta forma foren introduïts a Catalunya, procedents d'altres llocs. Per a que Dexeus esdevingués un cognom català, només calia que arribessin a Catalunya individus procedents de territoris on sant Dagaueus era o havia estat venerat i el seu nom havia passat a ésser el distintiu d'un o més llinatges.

L'argumentació es refereix, exclusivament, als cognoms patronímics deguts al prestigi d'un sant, però es pot estendre a l'influència exercida per altres categories de persones.

CRISTIÀ CORTÉS